

Voiko yhtä syrjiä toisen kustannuksella?

Nykysuomen sanakirja antaa sanontata- vasta *jnk kustannuksella* seuraavat tiedot (s.v. *kustannus*): »jnk kustantamana, varoilla; jnk vahingoksi, tappioksi; jättäen jk alttiiksi, väheksyen, laiminlyöden jtak, välittämättä jstak. | Elää toisten k[ustannu]ksella. Tutkimus toimitettakoon asianomaisen k[ustannu]ksella. Julkaista teos omalla k[ustannu]ksellaan. — Turkin k[ustannu]ksella syntyneet itsenäiset valtiot. Koettaa hyötyä toisten k[ustannu]ksella. Laskea leikkiä, pitää hauskaa jkn k[ustannu]ksella jnk johdosta, jkta nauraa». Raataa terveytensä k[ustannu]ksella.»

NS:n selitys kuvaa nähdäkseni osuvasti sanonnan yleistä, sekä konkreettista ('jnk kustantamana, varoilla') että siitä kehitty- nnyttä kuvaannollista käyttöä ('jnk vahin- goksi, tappioksi'). Siis se, jonka kustannuk- sella jotakin tehdään tai tapahtuu, joutuu joko suoranaisesti tai vertauskuvallisesti kustantamaan, maksamaan asian.

Viime vuosina on tullut melko yleiseksi tapa käyttää samaa sanontaa myös aivan päinvastaisessa kuvaannollisessa merkityk- sessä: 'jnk hyödyksi, eduksi; jkta (sitä, jonka »kustannuksella» jotakin tehdään tai ta- pahtuu) suosien'. Ainakin seuraavien negatiivisisältöisten verbien yhteydessä olen tällaista käyttöä havainnut: *laiminlyö- dä, pienentyä, syrjiä, syrjäyttää, torjua, unohtaa*. Seuraavat esimerkit ovat muutaman viime vuoden ajalta sanoma- ja aikakauslehdistä ja TV-uutisista, jopa eräästä arvoteles- takin:

(1) »Toisaalta vaikka arvostan diagnos- tiikan sairaalatyössä näin keskeiseksi, en silti tarkoita että sairaan ihmisen hoitoa tai muita tarpeita sopisi *sen kustannuksella laiminlyödä*.» Tarkoituksena on ollut puhua siitä, että hoitoa tai muita tarpeita laiminlyötäisiin *diagnoosiikan hyväksi, diag- nostiikkaa niiden kustannuksella suosien*.

(2) »Nykyistä käytäntöä kannattavien luku on hieman *pienentynyt mielipiteettömien kustannuksella*, joita on kuitenkin vain 5 %.» Kun halutaan sanoa, että nykyistä käytän- töä kannattavien luku on pienentynyt ja mielipiteettömien suurentunut, on muutos tapahtunut edellisten eikä jälkimmäisten kustannuksella.

(3) »Olisi epäoikeudenmukaista *syrjiä* ihmisiä *toisten kustannuksella*.» Käräjöinä, »kustantajina» ovat tietenkin ne, joita syrjitään, eivät nuo »toiset», joiden hyväk- si, eduksi päinvastoin toimitaan.

(4) »Turun yliopistossa on henki matal- lalla, koska valtiovalta *syrji* sitä *uusien korkeakoulujen kustannuksella*.» Kirjoittajan ajatus on ollut se, että uusia korkeakouluja suositaan Turun yliopiston kustannuksella, mutta sanonta on kiepsahtanut nurin.

(5) »Tuo päätös liittyy siihen, ettei ilmoituslehtiä valittaessa ole KHO:n mu- kaan mahdollista *syrjäyttää* suurempilevik- kisiä lehtiä *pienempilevikkisten kustannuksella*.» Kysymys on suurempilevikkisten syrjäyttä- misestä pienempilevikkisten *hyväksi* ja siis jälkimmäisten suosimisesta edellisten kus- tannuksella.

(6) »Englannin hallitus *torjuu* inflaatiota *työttömyyden kustannuksella*.» Tätä voitaisiin ehkä jotenkuten perustella: inflaation torjuminen kustannetaan työttömyydellä.

Perustelu on kuitenkin väkinäinen. Selvempää ja luontevampaa olisi sanoa inflaatiota torjuttavan *työllisyyden* kustannuksella tai työttömyyden kasvusta piittaamatta.

(7) »Perinteisesti Rantamala on unohdettu Lassilan kustannuksella.» Tarkoituksena on ollut sanoa, että yleensä on Irmari Rantamala unohdettu ja vain Maiju Lassila muistettu. Jotakin on siis tapahtunut Lassilan hyväksi Rantamalan kustannuksella.

Vaikka kielenkäytössä voi olla hyväksyttäviäkin epäloogisuuksia, ei tätä voi mitenkään lukea niihin. Mainitunlainen käytäntö on niin selvästi ristiriidassa logiikan kanssa, että se todella hämärtää asiaa ja sotkee ajatusta. On yllättävää, että tällainen käytäntö on päässyt näinkin yleiseksi ja että esimerkkejä tapaa korkeatasoistenkin kirjoittajien teksteistä. Eri korjausmahdollisuudet selvinnevät jo edellä oleviin esimerkkeihin liittämistäni kommenteista. Tyyppi »A:ta syrjitään B:n kustannuksella» voidaan useimmiten korjata muotoon *A:ta syrjitään B:n hyväksi* tai *B:tä suositaan A:n kustannuksella*. Tarvittaessa voidaan käyttää muitakin keinoja, joiden keksiminen tuskin milloinkaan on vaikeata.

OSMO IKOLA